

การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

An Analysis of Quality of Work Life Components of Secondary School
Teachers under the Secondary Educational Service Area Office
Loei Nong Bua Lamphu

กรรณิกา ไวโสภา

Kunnika Vaisopha

ชัชณพงศ์ ศรีจันทร์

Chissanapong Sonchan

พิมพ์อร สดเอี่ยม

Pim-on Sud-ium

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Srilanchann Campus

*Corresponding author, e-mail: kunnika.vai@mbu.ac.th

Received: 12 April 2024; Revised: 20 April 2024; Accepted: 6 May 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างคือ ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 302 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.15) 2) องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านเวลากับปริมาณงานและความปลอดภัย (2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม (3) ด้านการบริหารจัดการและประชาธิปไตยภายในโรงเรียน (4) ด้านการค่าตอบแทนที่เพียงพอ และ (5) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 69.94 ผลการวิจัยนี้

สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู และปรับปรุงนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา, การวิเคราะห์องค์ประกอบ

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the level of quality of work life of secondary school teachers and 2) analyze the components of quality of work life of secondary school teachers under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lamphu. The sample consisted of 302 secondary school teachers, obtained through stratified random sampling. The research instrument was a 5-point rating scale questionnaire with a reliability of 0.92. Data were analyzed using mean, standard deviation, and exploratory factor analysis.

The results revealed that: 1) The overall quality of work life of teachers was at a high level (\bar{X} = 4.15). 2) The quality of work life of teachers consisted of 5 components: (1) time, workload, and safety, (2) interpersonal and social relationships, (3) school management and democracy, (4) adequate compensation, and (5) career advancement and stability. These components explained 69.94% of the total variance. The findings of this research can be used as guidelines for improving the quality of work life of teachers and enhancing human resource management policies in educational institutions.

Keywords: Quality of Work Life, Secondary School Teachers, Factor Analysis

บทนำ

คุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรในทุกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาชีพครู ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ (วิจิตร ศรีสอาน, 2557) ครูที่มีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีย่อมมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ (สุมาลี ขุนจันดี, 2561) ในปัจจุบัน วิชาชีพครูในประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านภาระงานที่เพิ่มขึ้น ความคาดหวังจากสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว (ธีระ รุญเจริญ, 2560) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู และอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเครียด การขาดแรงจูงใจ และการลาออกจากวิชาชีพ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2559) ดังนั้น

การศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการศึกษาและการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในการศึกษาด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดย Walton (1974) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ประกอบด้วย 8 ด้าน ซึ่งได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทยและโดยเฉพาะในวิชาชีพครู อาจมีองค์ประกอบที่แตกต่างออกไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม (สมยศ นาวิกาน, 2553)

บริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทั้งในด้านภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2562) ชี้ให้เห็นว่า ครูในพื้นที่ชนบทมักเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างจากครูในเขตเมือง เช่น การเดินทาง การเข้าถึงทรัพยากร และความคาดหวังของชุมชน ซึ่งล้วนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูได้อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้กำหนดนโยบายในการวางแผนพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมต่อไป

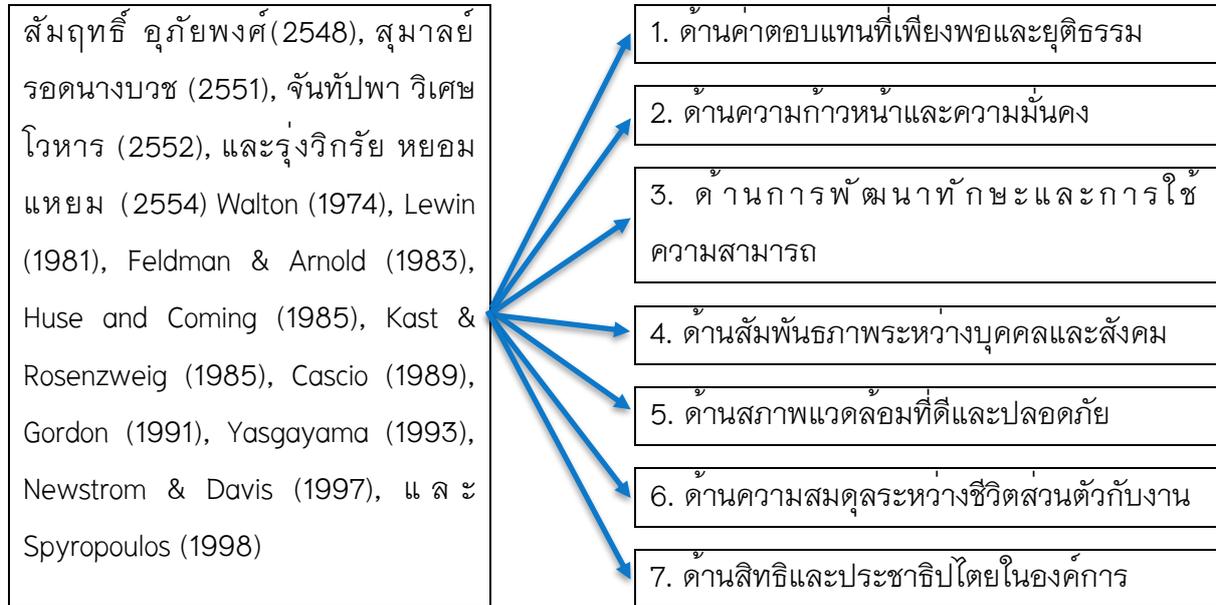
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาจากแนวคิดของนักวิชาการในประเทศ จำนวน 4 แหล่ง ดังนี้ สัมฤทธิ์ อุภัยพงศ์(2548), สุมาลย์ รอดนางบวช (2551), จันทน์ปภา วิเศษ ไหวหาร (2552), และรุ่งวิกรัย หยอหมแหยม (2554) และของนักวิชาการต่างประเทศ จำนวน 10 แหล่ง ดังนี้ Walton (1974), Lewin (1981), Feldman & Arnold (1983), Huse and Coming (1985), Kast & Rosenzweig (1985), Cascio (1989),

Gordon (1991), Yasgayama (1993), Newstrom & Davis (1997), และ Spyropoulos (1998) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิด

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวน 52 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 1,531 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวน 52 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 7 ด้าน 46 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 2 คุณภาพชีวิตในการทำงานของครู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 7 ด้าน 46 ข้อ ประกอบด้วย

1. ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (5 ข้อ)
2. ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง (7 ข้อ)
3. ด้านการพัฒนาทักษะและการใช้ความสามารถ (7 ข้อ)
4. ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและสังคม (8 ข้อ)
5. ด้านสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย (7 ข้อ)
6. ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับงาน (5 ข้อ)
7. ด้านสิทธิและประชาธิปไตยในองค์การ (7 ข้อ)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมา 302 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ
2. วิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เพื่อสกัดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลในการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) และ Bartlett's Test of Sphericity

3.2 สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA)

3.3 หมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธี Varimax

3.4 พิจารณาองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigenvalues) มากกว่า 1 และมีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป

3.5 พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู จำแนกตามรายด้าน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู

คุณภาพชีวิตในการทำงานของครู	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	แปลผล
ด้านคาตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	4.22	0.68	มาก
ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง	4.34	0.61	มาก
ด้านการพัฒนาทักษะและการใช้ ความสามารถ	4.34	0.56	มาก
ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและสังคม	4.13	0.61	มาก
ด้านสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย	4.00	0.63	มาก
ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับ งาน	4.05	0.64	มาก
ด้านสิทธิและประชาธิปไตยในองค์กร	4.00	0.68	มาก
ภาพรวม	4.15	0.63	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง และด้านการพัฒนาทักษะและการใช้ความสามารถ ($\bar{X} = 4.34$)

รองลงมาคือ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ($\bar{X} = 4.22$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และด้านสิทธิและประชาธิปไตยในองค์กร ($\bar{X} = 4.00$)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ของคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู มีดังนี้

2.1 ผลการทดสอบความเหมาะสมของข้อมูลในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser–Meyer–Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) มีค่าเท่ากับ 0.754 และค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 21,374.575 ($df = 1035$, $p < .001$) แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าสามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบได้ 5 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 69.94 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านเวลากับปริมาณงานและความปลอดภัย (ค่าไอเกน = 20.60, ร้อยละของความแปรปรวน = 44.78)

2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม (ค่าไอเกน = 3.81, ร้อยละของความแปรปรวน = 8.28)

3) ด้านการบริหารจัดการและประชาธิปไตยภายในโรงเรียน (ค่าไอเกน = 3.16, ร้อยละของความแปรปรวน = 6.88)

4) ด้านการค่าตอบแทนที่เพียงพอ (ค่าไอเกน = 2.59, ร้อยละของความแปรปรวน = 5.62)

5) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง (ค่าไอเกน = 2.01, ร้อยละของความแปรปรวน = 4.38)

2.3 รายละเอียดขององค์ประกอบ

1) ด้านเวลากับปริมาณงานและความปลอดภัย ประกอบด้วย 9 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.591 – 0.822

2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ประกอบด้วย 9 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.582 – 0.860

3) ด้านการบริหารจัดการและประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.581 – 0.882

4) ด้านการค่าตอบแทนที่เพียงพอ ประกอบด้วย 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.616 – 0.877

5) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง ประกอบด้วย 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.530 – 0.783

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.15) โดยทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เช่น การปรับปรุงระบบเงินเดือนและสวัสดิการ การส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ และการพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562), การให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดตั้งสถาบันครูพัฒนา การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน และการสนับสนุนการศึกษาต่อของครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2563) และการเพิ่มขึ้นของความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับความสำคัญของวิชาชีพครู ส่งผลให้ครูได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าในการทำงานมากขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย วรกิจเกษมสกุล (2563) ที่พบว่าครูในโรงเรียนมัศึกษามีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1954) ที่อธิบายว่าเมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนอง บุคคลจะมีความพึงพอใจและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. ผลการวิจัยพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และด้านสิทธิและประชาธิปไตยในองค์การมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.00) แม้จะอยู่ในระดับมากก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนในพื้นที่ชนบทอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงาน เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน และเทคโนโลยีสารสนเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) รูปแบบการบริหารจัดการในโรงเรียนบางแห่งอาจยังเป็นแบบรวมศูนย์ ทำให้ครูมีโอกาสนในการมีส่วนร่วมตัดสินใจน้อย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากวัฒนธรรมองค์กรแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2565) และความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรทรัพยากรระหว่างโรงเรียนในเมืองและ

ชนบท ส่งผลให้โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลมีข้อจำกัดในการพัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบการบริหารจัดการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางลักษณ์ วิรัชชัย (2564) ที่พบว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็น ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของครู และสอดคล้องกับแนวคิดของ Herzberg (1959) ที่ระบุว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factor) ที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน

3. ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านเวลา กับปริมาณงานและความปลอดภัยเป็น องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด (ร้อยละของความแปรปรวน = 44.78) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครู ในปัจจุบันมีภาระงานที่หลากหลายนอกเหนือจากการสอน เช่น งานธุรการ งานประกันคุณภาพ และ งานพิเศษต่างๆ ทำให้มีเวลาในการเตรียมการสอนและพัฒนาตนเองน้อยลง (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2564), นโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูต้อง ปรับตัวและรับภาระงานเพิ่มขึ้น เช่น การปรับหลักสูตร การใช้เทคโนโลยีในการสอน และการวัด ประเมินผลรูปแบบใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) และความคาดหวังจากสังคมต่อบทบาทของครูที่ เพิ่มขึ้น ทำให้ครูต้องรับผิดชอบงานนอกเหนือจากการสอนมากขึ้น เช่น การดูแลพฤติกรรมนักเรียน การให้คำปรึกษาผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน (สุวิมล ว่องวาณิช, 2565) สอดคล้อง กับงานวิจัยของธีระ รุญเจริญ (2561) ที่พบว่าครูไทยมีภาระงานมากเกินไป ส่งผลต่อคุณภาพการสอน และคุณภาพชีวิต และสอดคล้องกับแนวคิดของ Karasek (1979) เรื่อง Job Demand–Control Model ที่ อธิบายว่าความเครียดในการทำงานเกิดจากความไม่สมดุลระหว่างความต้องการของงาน (Job Demands) และการควบคุมงาน (Job Control)

4. ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญอันดับสอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าลักษณะงานของครูต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดเวลา ทั้ง นักเรียน เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง และชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดีจึงส่งผลโดยตรงต่อความสุขและ ประสิทธิภาพในการทำงาน (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2563), วัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล การทำงานในบรรยากาศที่เป็นมิตรและมีความสามัคคีจึงส่งผลต่อความพึงพอใจในการ ทำงานของครูไทย (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2564) และการทำงานเป็นทีมและการสร้างชุมชนแห่งการ เรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความสำคัญมากขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2565) สอดคล้อง

กับแนวคิดของ Herzberg (1959) ที่ระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน และสอดคล้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) ของ Blau (1964) ที่อธิบายว่าความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานนำไปสู่การแลกเปลี่ยนทางสังคมเชิงบวกซึ่งส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิภาพในการทำงาน

5. ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการและประชาธิปไตยภายในโรงเรียนเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าและความผูกพันต่อองค์กรของครู (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564) และแนวคิดการบริหารสถานศึกษาสมัยใหม่เน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม ทำให้ครูคาดหวังที่จะมีบทบาทในการบริหารจัดการโรงเรียนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 จัดการบริหารเวลาและปริมาณงานของครูให้เหมาะสม โดยทบทวนและปรับลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู จัดสรรบุคลากรสนับสนุนเพื่อช่วยงานธุรการและงานอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยตรง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

1.2 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครู โดยปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีความปลอดภัยและน่าอยู่ จัดหาวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอน สร้างพื้นที่สำหรับการพักผ่อนและทำงานของครู

1.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยจัดให้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของครูอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญของโรงเรียน สร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างระหว่างผู้บริหารและครู

2. ข้อเสนอแนะสำหรับครู

2.1 พัฒนาทักษะการบริหารจัดการเวลาและการจัดลำดับความสำคัญของงาน

2.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับเพื่อนครูเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.3 มีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานต่อผู้บริหาร

2.4 ใส่ใจดูแลสุขภาพกายและใจของตนเอง และสร้างสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3.1 จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้เพียงพอและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

3.2 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานให้แก่ผู้บริหารและครู

3.3 สร้างระบบการนิเทศและติดตามที่เน้นการสนับสนุนมากกว่าการควบคุม

3.4 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนในเขตพื้นที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู

4. ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

4.1 ทบทวนและปรับปรุงนโยบายที่ส่งผลต่อภาระงานของครู โดยเน้นการลดงานที่ไม่จำเป็นและเพิ่มเวลาในการพัฒนาการเรียนการสอน

4.2 พัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูที่สะท้อนคุณภาพการสอนอย่างแท้จริง

4.3 สนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู

4.4 ปรับปรุงระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการของครูให้เหมาะสมกับภาระงานและค่าครองชีพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนในเมือง หรือโรงเรียนในพื้นที่พิเศษ

2. วิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

4. วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *นโยบายและแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู พ.ศ. 2562-2565*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *แผนการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2565-2570*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ธีระ รุญเจริญ. (2561). สภาพและปัญหาการทำงานของครูไทยในยุคการเปลี่ยนแปลง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(2), 1-15.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูไทย: การวิเคราะห์อภิมาน. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 34(3), 315-336.
- ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน. (2563). การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับความผูกพันในองค์กรของครู. *วารสารครูศาสตร์*, 48(2), 1-22.
- ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน. (2565). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล: แนวคิดและการปฏิบัติ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2564). *ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง*. เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- วิจารณ์ พานิช. (2565). *ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการศึกษา*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับประสิทธิภาพการทำงานของครู. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 21(1), 67-82.
- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2563). คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 43(1), 100-115.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2563). *รายงานประจำปี 2563 สถาบันคุรุพัฒนา*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *สภากรรมการการศึกษาไทยปี 2563/2564*. พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2564-2565*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). *คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *รายงานความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย ปี 2563*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2564). *วัฒนธรรมองค์การกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2565). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

Blau, P. M. (1964). *Exchange and power in social life*. New York: Wiley.

Herzberg, F. (1959). *The motivation to work*. New York: Wiley.

Karasek, R. A. (1979). Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. *Administrative Science Quarterly*, 24(2), 285–308.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.

Walton, R. E. (1973). Quality of working life: What is it? *Sloan Management Review*, 15(1), 11–21.